

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิเคราะห์เนื้อหาค่านิยมธรรมไทยในหนังสือเรียนภาษาไทยชุด
ทักษะสัมพันธ์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาคำว่า เอกสาร และงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาเรียบเรียงไว้เป็น 2 ส่วนดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการเรียนการสอนภาษาไทย

1. ความหมายและขอบเขตของวัฒนธรรม
2. ที่มาและลักษณะของวัฒนธรรมไทย
3. กิจการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม
4. วิธีทำนุบำรุงรักษาสืบและส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ
5. การศึกษาและการถ่ายทอดวัฒนธรรม
6. ความสัมพันธ์ของวรรณคดีกับวัฒนธรรม
7. วัฒนธรรมไทยในวรรณคดี

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

1. งานวิจัยในประเทศ
2. งานวิจัยในต่างประเทศ

ความหมายและขอบเขตของวัฒนธรรม

การใช้คำว่าวัฒนธรรมในประเทศไทยเริ่มค้ำยพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงบัญญัติขึ้นจากศัพท์เดิมคือ "culture" โดยนำคำบาลี
และสันสกฤตมาสมาสกันแยกให้เห็นได้ดังนี้ "วัฒนธรรม" มาจากคำบาลีว่า "วฒน" มี
ความหมายว่าเจริญออกงามรุ่งเรือง คำว่า "ธรรม" มาจากคำสันสกฤตว่า "ธรรม"
หมายถึง กฎ ระเบียบ หรือปฏิบัติ เมื่อนำคำ 2 คำนี้มาสมาสกันความหมายของ "วัฒนธรรม"

จึงอาจให้ความหมายง่าย ๆ ว่า หมายถึง ความเจริญงอกงามที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้น มีขึ้น และสืบต่อกันมาจนถึงชนรุ่นหลัง มีผู้ให้ความหมายและคำอธิบาย "วัฒนธรรม" ไว้มากมาย เช่น

จอห์น เอฟ พัลมเมอร์ (John F. Plummer 1965 : 5) กล่าวถึง วัฒนธรรมว่าหมายถึง ลักษณะการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในค่านิยมที่เกี่ยวกับวัตถุและไม่เกี่ยวกับวัตถุ

พระยาอนุমানราชชน (2514 : 87) ให้คำอธิบายวัฒนธรรมว่า หมายถึง สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เลียนกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมคือสิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้จากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีกันมา วัฒนธรรมคือมรดกแห่งสังคมซึ่งสังคมยอมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม

กองวิจัยและวางแผนสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2522 : 3) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมโดยทั่วไปว่า หมายถึง สิ่งที่เป็นผลผลิตของมนุษย์ในสังคม สร้างขึ้นเพื่อความคิด ความงาม ความเจริญ ความกลมเกลียว เป็นระเบียบเรียบร้อย ของหมู่คณะและแก้ปัญหา รวมทั้งพัฒนาสังคมและวิถีทางการอยู่ร่วมกันให้เกิดสันติสุข สิ่งเหล่านี้เมื่อสร้างขึ้นแล้ว สังคมยอมรับ รักษา ส่งเสริม พัฒนา และปฏิบัติ ต่อกันมาในสังคมใดสังคมหนึ่ง ตั้งแต่อดีตตกทอดมาถึงปัจจุบัน ดังนั้นวัฒนธรรมไทยจึงหมายถึง สิ่งที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างขึ้นเพื่อความดีงาม ความเจริญ ความกลมเกลียวความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมไทยเรา เป็นเอกลักษณ์ของชาติ โดยเป็นแนวทางแก้ปัญหาสังคมไทย เป็นแนวทางพัฒนาสังคมไทย และเป็นวิถีทางการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุขของไทยเรา ซึ่งคนไทยได้เรียนรู้ รักษา ส่งเสริม และพัฒนาสืบต่อกันมาจนทุกวันนี้

ศรีศักดิ์ วัลลโภคม (2524 : 1-5) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมมีขอบเขตของความหมายครอบคลุมดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่เป็นรูปธรรมและผลผลิตของพฤติกรรม
รูปธรรมใดแก่ ศิลปกรรมต่าง ๆ เช่น โบราณสถาน ศิลปวัตถุ สถาปัตยกรรม เป็นต้น
ส่วนที่เป็นผลผลิตของพฤติกรรม คือ ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติกันมา
ชานาน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทำขวัญข้าว เป็นต้น

2. วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคน เป็นแนวความคิดของกลุ่มชน
ในสังคม เช่น ความเชื่อ การเคารพนับถือสิ่งหนึ่งสิ่งใด การประกอบอาชีพ เป็นต้น

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงความเจริญ
งอกงาม ทั้งทางวัตถุและจิตใจของคนในสังคมที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมา อันเป็นแนวทาง
ในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนในสังคมนั้น ๆ ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

จากความหมายของวัฒนธรรมดังกล่าวได้มีผู้แบ่งประเภทหรือเนื้อหาของ
วัฒนธรรมออกไปได้หลายอย่างหลายประการด้วยกัน ทั้งนี้แล้วแต่เหตุผล ความรู้สึกนึกคิด
ตลอดจนความรู้พื้นฐานทางวัฒนธรรมของแต่ละคน เช่น พระยาอนุมานราชชน (2496 : 11)
ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมอย่างกว้าง ๆ ไว้ 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขกายเพื่อใค้อยู่ดีกินดี มีความ
สะดวกสบายในการครองชีพ วัฒนธรรมประเภทนี้ ได้แก่ สิ่งจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต 4
อย่าง และสิ่งอื่น ๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องอาวश्यकุโฆปรกณ
ที่เป็นเครื่องป้องกันตัว

2. วัฒนธรรมทางจิตใจ รวมถึงสิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม
ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญา เช่น ศาสนาและจรรยา ศิลปและ
วรรณคดี กฎหมายและระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้สึกทางจิตใจให้งอกงามหรือให้
สบายใจ

เนื่องจากวัฒนธรรมมีความหมายกว้างขวางมาก ครอบคลุมสิ่งต่าง ๆ ไว้หมด
ทั้งทางด้านจริยธรรม จารีตประเพณี ศิลปต่าง ๆ ดังนั้น จึงอาจแบ่งเนื้อหาของวัฒนธรรม
ออกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้คือ (เสฐียรโกเศศ 2504 : 31-32)

1. คติธรรม เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักการดำเนินชีวิต และจริยวัตร เป็นความซื่อสัตย์ สุจริต ความกตัญญู ความมโอบอ้อมอารี ความเพียร เป็นต้น
2. เนติธรรม เป็นวัฒนธรรมทางกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ที่ทำให้คนในสังคมปฏิบัติตาม
3. วัตถุธรรม เป็นวัฒนธรรมเกี่ยวกับการแต่งกาย สร้างที่อยู่อาศัย ประกอบอาชีพ การประดิษฐ์ศิลปวัตถุและสิ่งของเครื่องมือต่าง ๆ
4. สหธรรม เป็นวัฒนธรรมทางสังคม เช่น การติดต่อกับกลุ่มชน มารยาทในการเข้าสังคมทุกชนิก

เนื่องจากการแบ่งแยกประเภทของวัฒนธรรมออกไปต่าง ๆ กัน ดังนั้นปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2525 : 4) จึงได้พยายามรวบรวมวัฒนธรรม เข้าเป็นหมวดหมู่ตามหลักขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ดังปรากฏในเอกสารเผยแพร่ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งจำแนกวัฒนธรรมตามสากลได้ 5 สาขา คือ

1. สาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ศิลปกรรม จรรยา ค่านิยม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาทไทยในสังคม การปกครอง กฎหมาย ฯลฯ
2. สาขาศิลปะ ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ดนตรี วิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม การละคร ประณีตกรรม ฯลฯ
3. สาขาช่างฝีมือ ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำตุ๊กตา การทอเสื่อ การประดิษฐ์ การทำเครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ
4. สาขาคหกรรม ว่าด้วยเรื่องอาหาร การแต่งกาย การตกแต่งบ้าน ยารักษาโรค การดูแลเด็ก ครอบครัว มารยาทในการกินอยู่ การต้อนรับแขก การประกอบอาชีพ ฯลฯ
5. สาขาการกีฬาและนันทนาการ ว่าด้วยเรื่องการเล่น เช่นมวยไทย หัตถ์คาบสองมือ ตะกร้อ ฯลฯ

ที่มาและลักษณะของวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมไทยจัดเป็นมรดกที่สำคัญของชาติ เป็นเครื่องหมายแห่งความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งมวล ซึ่งบรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นและสืบทอดมาสู่คนรุ่นลูกรุ่นหลาน และควยเหตุที่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นผู้กำหนดขอบเขตพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ เมื่อมนุษย์รู้จักคิดสร้างสรรค์ก็จะพยายามเอาชนะธรรมชาติ ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในกาต่าง ๆ นั่นคือมนุษย์เริ่มสร้างวัฒนธรรมขึ้นโดยมีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นตัวผลักดัน วัฒนธรรมไทยก็ถือกำเนิดขึ้นในลักษณะเดียวกันนี้ อานนท์ อากาภิรม (2519 : 105-107) ได้กล่าวถึงที่มาของวัฒนธรรมไทยว่าเกิดจาก

1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เช่น ประเพณี ลอยกระทง แข่งเรือ เหล่านี้เกิดจากสภาพภูมิศาสตร์ของไทยเป็นที่ราบลุ่มเต็มไปด้วยแม่น้ำลำคลอง ประเพณีเกี่ยวกับลำน้ำจึงเกิดขึ้น
2. ระบบเกษตรกรรม เป็นที่มาของวัฒนธรรมไทยหลายประการ เช่น ประเพณีแห่นางแมวขอฝน ประเพณีชิงช้า การละเล่นพื้นบ้านเพลงเค็นกำรำเคียว เป็นต้น
3. ค่านิยม มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด ค่านิยมบางอย่างกลายเป็นแกนของวัฒนธรรม เช่น ความรักอิสระ เสรีภาพของคนไทย
4. การเผยแพร่ทางวัฒนธรรม เนื่องจากแต่ละสังคมมีลักษณะที่แตกต่างกันจึงเป็นเหตุให้เกิดการรับวัฒนธรรมของสังคมอื่นเข้ามาใช้โดยอาศัยการติดต่อค้าขายถิ่นฐาน ตลอดจนระบบวิทยาการและเทคโนโลยีอันทันสมัย วัฒนธรรมสำคัญ ๆ ซึ่งไทยได้รับอิทธิพลมาจากสังคมอื่น ได้แก่
 - 4.1 ลัทธิพราหมณ์ เผยแพร่เข้ามาในสังคมไทยโดยผ่านทาง เขมร อินเดียจีน และมลายู ประเพณีต่าง ๆ ของไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีอาบน้ำในพิธีต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิพราหมณ์ทั้งสิ้น
 - 4.2 พุทธศาสนา เผยแพร่เข้ามาโดยผ่านทาง จีน พม่า และลังกา มีอิทธิพลสูงต่อแนวคิดและการดำเนินชีวิตของคนไทย จนกลายเป็นศาสนาประจำชาติ ประเพณีต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นมากมาย เช่น การก่อกพระเจดีย์ทราย การทอดกฐิน การบวชนาค เป็นต้น

4.3 วัฒนธรรมตะวันตก หลังไหลเข้ามาในสังคมไทยสืบเนื่องมาจาก ความเจริญของวิทยาการสมัยใหม่และการสื่อสารที่รวดเร็ว เช่น การแต่งกาย การ กีฬา อาหาร คนตรี เป็นต้น และมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลอย่างสูงต่อสังคมไทยใน ปัจจุบันและอนาคต

วัฒนธรรมไทยมีลักษณะเฉพาะตัวที่สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะโดยทั่วไป และลักษณะที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงามด้านต่าง ๆ

ลักษณะโดยทั่วไป วัฒนธรรมไทยมีลักษณะที่เป็นการถ่ายทอดจากคนรุ่นก่อนมา สู่นรุ่นหลังด้วยการเรียนรู้ มิได้ถ่ายทอดกันในทางชีววิทยา เช่น เราเรียนรู้วิธีค่านา หวานขาว ก็เพราะสังคมไทยเดิมของเรามีอยู่แล้ว และถ่ายทอดกันต่อกันมา เพื่อให้ เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตในสังคมไทย เพราะสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ต่อมาเมื่อมนุษย์มีการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ หรือปรับปรุงแก้ไขของเดิมให้เหมาะกับสภาพการณ์ วัฒนธรรมไทยก็มีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่น สังคมไทยแต่ก่อนมีความคิดเห็นว่าผู้หญิง ควรทำงานในบ้าน ผู้ชายทำงานนอกบ้าน แต่ปัจจุบันหญิงทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับชาย มากขึ้น เป็นต้น

ลักษณะที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงามด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความเจริญทาง วัตถุ หมายถึง การกินคืออยู่ที่ คือ คนไทยเห็นความสำคัญในการกินคืออยู่ที่มาเป็นเวลานาน เพราะประเทศไทยเป็นเมืองอู่อารยธรรม มีอาหารอุดมสมบูรณ์ให้คนไทยได้บริโภคครบทั้ง ห้าหมู่ ความเจริญด้านจิตใจ หมายถึง การที่สังคมไทยได้พยายามอบรมลูกหลานให้มี ความเมตตากรุณา มีความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่แสดง ถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย จรรยาบรรณในการพูด รู้จักอ่อนน้อม กับผู้ใหญ่ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติตน อันเป็นทางนำมาซึ่งเกียรติ ของชาติไทย เช่น เคารพธงชาติ ประมุขของประเทศ และสัญลักษณ์ซึ่งใช้แทนพระองค์ มีความสามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำตนเป็นคนมีศาสนาด้วยการรักษา ระเบียบประเพณีทางศาสนา คือร่วมพิธีทางศาสนาตามควรแก่โอกาส เช่น การทำบุญ ตักบาตร และพยายามปฏิบัติตามหลักธรรมของพุทธศาสนา

อานนท์ อากาศิกรม (2515 : 113-115) กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมไทยไว้ว่า วัฒนธรรมไทยมีเอกลักษณ์ของคนซึ่งสามารถแบ่งเป็นหัวข้อได้ดังต่อไปนี้

1. การทำบุญและการประกอบกรกุศล คนไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อในกฎแห่งกรรม คนไทยจึงนิยมทำบุญและประกอบกรกุศลอยู่โดยทั่วไป เช่น การทำบุญตักบาตร การช่วยเหลือคนยากจนหรือทุพพลภาพ

2. ความเป็นไท ประเทศไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศใดเลย ดังนั้น ความเป็นไทยจึงเป็นรากฐานอันมั่นคงของวัฒนธรรมไทย กล่าวคือคนไทยมีสิทธิเสรีภาพอย่างกว้างขวางในการเลือกแบบการดำเนินชีวิต

3. ความสนุกสนาน เนื่องมาจากความเป็นไท การดำเนินชีวิตของคนไทยจึงเป็นไปอย่างเสรี อีกทั้งความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร คนไทยจึงไม่เคียดแค้นใจในการทำมาหากิน มีชีวิตอยู่ด้วยความเบิกบานสำราญใจ

4. พิธีกรรม คนไทยมักจัดงานพิธีเพื่อแสดงออกถึงความมีหน้ามีตา เช่น พิธีฉลองวันแต่งงาน งานเผาศพ เป็นต้น และยังมีพิธีซึ่งแสดงออกในเรื่องของความซึ้ง ความศักดิ์สิทธิ์ และกระบวนการที่มีระเบียบระบบอีกด้วย

จึงพอจะเห็นได้ว่า ลักษณะของวัฒนธรรมไทยนั้นค่อนข้างจะเน้นหนักไปทางด้านพุทธศาสนา เพราะประเทศไทยมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ คนไทยจึงมีจิตใจอ่อนโยน เมตตากรุณา ซึ่งแสดงออกในรูปของวัฒนธรรมไทย

จากกำเนิดและความเป็นมาของวัฒนธรรมไทยเหล่านี้ ทำให้วัฒนธรรมไทยมีเนื้อหาสาระมากมายเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย วัฒนธรรมบางอย่างเรารับมาโดยไม่เปลี่ยนแปลง เช่น รถยนต์ รถไฟ เครื่องจักรกลต่าง ๆ และที่รับเข้ามาโดยเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย เช่น ประเพณีขึ้นปีใหม่ มารยาทในการแสดงความเคารพ นอกจากนี้เรายังมีวัฒนธรรมสำคัญซึ่งถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ เป็นจุดรวมแห่งจิตใจของคนไทย ดังที่แปลก สนธิรักษ์ (ม.ป.ป. : 52-67) โศกกล่าวไว้ว่า โศก

1. พระพุทธศาสนา
2. พระมหากษัตริย์
3. อักษรไทย
4. ภาษาไทย
5. ประเพณีไทย
6. จรรยา มารยาทแบบไทย
7. จิตใจแบบไทย
8. ศิลปกรรมไทย
9. สถาปัตยกรรมไทย
10. วรรณคดีไทย

การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม

เนื่องจากวัฒนธรรมจะไม่ยู่คงที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
 พงษ์พันธ์ มหิรัตน์ (2521 : 87-88) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมว่ามีสาเหตุ
 ดังต่อไปนี้

1. สาเหตุภายนอกสังคม หรือความกดดัน (Stress)
2. สาเหตุภายในสังคม หรือความเครียด (Strain)

ความกดดันและความเครียดเป็นปัจจัยทำให้เกิดความตึงเครียด (tension)

และการแตกทำลาย (disruption) ในกระบวนการทางสังคม ความตึงเครียดไม่จำเป็น
 ต้องนำไปสู่ความขัดแย้ง หรือการเปลี่ยนแปลงเสมอไป ในเมื่อเราอาจแก้ไขได้ก่อนที่จะมี
 ผลกระทบต่อสังคม แต่มีหลายกรณีที่เกิดความขัดแย้งได้ ทำให้ประชาชนแตกออกเป็น
 พวก ๆ และขัดแย้งกับอีกฝ่ายหนึ่ง มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

นอกจากสาเหตุดังกล่าวทั้งสองประการแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒน-
 ธรรม ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น ปัจจัยทางนิเวศวิทยา
 การค้นพบและประดิษฐ์ การแพร่ของวัฒนธรรม วิธีทำงานตามรูปแบบของโรงงานอุตสาหกรรม
 เหล่านี้ เป็นต้น

4. การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม มนุษย์ในสังคมต่าง ๆ ได้มีการติดต่อสื่อสารอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้การคมนาคมติดต่อกระทำได้โดยสะดวกรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง และมักจะปรากฏว่ามนุษย์ในสังคมที่กำลังพัฒนายอมรับวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญแล้วคือสังคมตะวันตก การรับมามีทั้งทางวิชาการ ภาษา การแต่งกาย ศิลปกรรม การกีฬาและการปฏิบัติคนในสังคม

เมื่อวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปอย่างรวดเร็ว ก็จะทำให้เปลี่ยนบุคลิกลักษณะของวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้หมดเอกลักษณ์ของตนเอง ความสำคัญของสัญลักษณ์ของคนและของส่วนรวมจะเปลี่ยนไปมาก จนในที่สุดก็จะมีสิ่งใดเหลือแสดงลักษณะของวัฒนธรรมเดิมของตนเองต่อไป ฉะนั้นการที่วัฒนธรรมจะมีความเจริญงอกงามได้ก็ต้องมีหลักในการเปลี่ยนแปลง คือแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงและมีการเคลื่อนไหว แต่ในขณะที่เดียวกันควรต้องมีเสถียรภาพอยู่ด้วย แต่สังคมไทยในปัจจุบันอยู่ในสภาพที่รับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในค่านิยมและค่านิยมมากขึ้น จนละเลยที่จะสนใจและปฏิบัติตามวัฒนธรรมอันดีงามของไทยซึ่งก่อให้เกิดปัญหาบางประการเกี่ยวกับค่านิยมของชาติ ดังที่ วีระ บำรุงรักษา (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2525 ก : ภาคผนวก 47-48) ได้กล่าวถึงปัญหาของค่านิยมของชาติไว้หลายประการสรุปได้ว่า

1. วัฒนธรรมของชาติทั้งวัฒนธรรมส่วนรวมและวัฒนธรรมพื้นบ้านดำเนินไปอย่างเลื่อนลอย ไม่มีทิศทางและเป้าหมายที่แน่นอน เป็นเวลาประมาณ 20 ปีเศษจนกระทั่งคนในชาติจำนวนไม่น้อยและในทุกระดับ ไม่สามารถเข้าใจอย่างถูกต้องว่าวัฒนธรรมคืออะไร มีคุณประโยชน์อย่างไรกันแน่

2. วัฒนธรรมของชาติในส่วนย่อยต่าง ๆ เช่น ค่านิยม-วัฒนธรรม ค่านิยมปรัชญาและความเชื่อ ค่านิยมช่างฝีมือและงานอาชีพ ค่านิยมการเล่นกีฬาพื้นบ้าน พื้นเมือง และค่านิยมอาหารการกิน ยาพื้นบ้าน และอื่น ๆ ถูกวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามามีอิทธิพลเหนือและเข้าแทนที่เป็นจำนวนมาก ระบบการศึกษาที่ดี ระบบเศรษฐกิจที่ดี ระบบการเมืองการปกครองที่ดี และระบบอื่น ๆ ที่ได้

รับจากตะวันตก ได้เข้ามาบังคับที่มีวัฒนธรรมดั้งเดิมจนไม่มีใครทราบแน่ชัดว่า แต่เดิมนั้นเรามีวิถีชีวิตในเรื่องนั้น ๆ ของเราอย่างไร

3. ระบบการศึกษาของชาติซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสรรค์และถ่ายทอดวัฒนธรรม ไม่ได้มีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของชาติอย่างจริงจัง จะสังเกตได้จากหลักสูตรการศึกษาทุกระดับที่ใช้ในสถาบันการศึกษา มุ่งถ่ายทอดวัฒนธรรมสากล คือ ความรู้และประสบการณ์ของทางวัฒนธรรมมากกว่าวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในสังคมไทยซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างช่องว่างระหว่างวัย ของว่างระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบทและช่องว่างในระบบย่อยอื่น ๆ

4. วัฒนธรรมของชาติส่วนใหญ่ไม่ว่าวัฒนธรรมโดยส่วนรวมและวัฒนธรรมพื้นบ้านยังอยู่ในสภาพดั้งเดิม และนับวันจะทรุดโทรมลงไป ทั้งนี้เพราะความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านและประชาชนวัยเกษียณอายุ ส่วนใหญ่มิได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและไม่ปรับให้เป็นหลักวิชาการ เช่น หลักวิชาเกี่ยวกับยาพื้นบ้านพื้นเมือง หลักวิชาช่างและอาชีพชาวบ้าน หลักวิชาวรรณกรรมพื้นบ้าน หลักวิชาการแสดงและสื่อมวลชนพื้นบ้าน เป็นต้น จึงยังคงอยู่ในสภาพวัฒนธรรมทางวาจาคือการเล่าสืบต่อและจดจำกันมา จึงยากแก่การที่จะนำไปถ่ายทอดในระบบการศึกษา ซึ่งอาศัยข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร

5. วัฒนธรรมไทยประเภทลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีจำนวนจำกัดและบรรพบุรุษได้จารึกไว้ในศิลาจารึกบาง สมุดข่อยและใบลานบางนั้น ชำรุดสูญหายและตกไปอยู่ในมือของต่างชาติที่มองเห็นคุณค่าเป็นจำนวนมาก ไม่ได้รับการปริวรรตให้เป็นภาษาเขียนปัจจุบันจึงเผยแพร่ไม่ได้ มีหน้าชาวยุติที่มีความรู้ในภาษาและอักษรโบราณเหล่านั้นนับวันที่จะมีจำนวนน้อยลงทุกวัน

6. วัฒนธรรมของชาติอยู่ในสภาพตกงานในหลาย ๆ ด้าน นั่นคือ ความคิด ความรู้ และประสบการณ์ในวิถีชีวิตที่คนไทยส่วนใหญ่ได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษทางวาจาทางการฝึกหัดโดยตรงจากปู่ ย่า ตา ยาย และจากการสังเกตแบบอย่างนั้น ไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต คนที่มีความรู้เหล่านั้นจึงไม่มีงานทำ เพราะผลิตผลและความสามารถเหล่านั้น ไม่ช่วยแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการของ

ยุคสมัยใด หรือมาตราว่าช่วยแก้ไขได้ แต่เมื่อเทียบกับผลงานทางเทคโนโลยีแล้ว การผลิตหรือการดำเนินงานชีวิตตามความคิด ความรู้ และประสบการณ์เดิมจะเป็นการลงทุนที่แพงกว่ากันมาก ความรู้เหล่านั้นเป็นหมัน ทดงานหมกคึกคึกศรี ซาคความเชื่อมั่น และถูกประณามว่าเป็นผู้คอยการศึกษา และเป็นผู้คอยพัฒนาตามไปด้วย

7. การที่คนส่วนใหญ่และแม้กระทั่งผู้นำของชาติจำนวนไม่น้อย มองเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมของชาติน้อยไปดังกล่าว การดำเนินงานวัฒนธรรมจึงเป็นงานของคนกลุ่มน้อยที่ไม่มีอำนาจและทุนทรัพย์ อาจจะเป็นนักวิชาการ หรือผู้มีความรักและเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมแต่ละเรื่องเหล่านั้น ที่พยายามรักษา ปลูกปล้ำ คำจอน วัฒนธรรมอันเป็นที่รักของเขาไว้ ดังนั้นงานปริวรรต งานพัฒนา และงานส่งเสริมวัฒนธรรมจึงดำเนินไปอย่างลำบาก การขาดแคลนทุนทรัพย์และบุคลากรเป็นอุปสรรคอันใหญ่หลวง

8. วัฒนธรรมในชีวิตประจำวันของประชาชนที่คอยการศึกษาและสังคมเมือง เช่น ยาสมุนไพรพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน และการละเล่นพื้นบ้านจำนวนมาก แม้ยังเป็นวัฒนธรรมที่ยังมีชีวิตและยังคงผูกพันอยู่กับชีวิตของชาวบ้านยังมีไคน้ำหลักวิชาการสมัยใหม่ มาพัฒนาให้ก้าวหน้าและยังไม่มีหน่วยราชการหรือเอกชนใด ๆ เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ดังนั้นวัฒนธรรมในการกินอยู่ การใช้จ่าย และการละเล่น พักผ่อนหย่อนใจ จึงต้องปรับปรุงมาก

9. วัฒนธรรมค่านิยม คือ ศาสนา ความเชื่อ ปรัชญา ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งผูกโยงไปถึงอุดมการณ์แห่งชาติ ถูกปล่อยปละละเลยให้เป็นนามธรรม ที่ไม่มีความหมายอะไร ระบบการศึกษา ระบบการพัฒนาฝึกอบรมคนทุกรูปแบบ ซึ่งควรจะดำเนินการให้บังเกิดผล กลับเป็นเรื่องที่สถาบันการศึกษาไม่ได้ให้ความสำคัญ หลักวิชา และวิธีการเรียน การสอน มิได้ปรับปรุงให้ดีกว่านี้ ครูบาอาจารย์จำนวนไม่น้อยไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องนี้ ฉะนั้น ปัญหาวัฒนธรรม ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นปัญหาสำคัญในยุคนี้

วิธีทำนุบำรุงและส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ

จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับวัฒนธรรม ทำให้หน่วยงานของรัฐ ตลอดจนผู้สนใจทางวัฒนธรรมมองเห็นความสำคัญและวิตกถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมหลาย ๆ ประการ จึงได้เสนอแนะวิธีการเพื่อทำนุบำรุงรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติไว้ดังนี้

คึกฤทธิ์ ปราโมช (2521 : 12-13) ให้ความคิดเห็นหลักการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมในเด็กและวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. ชี้แจงให้เด็กเห็นว่าศิลปะหรือวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อชีวิตและชาติอย่างไรบ้าง
2. ให้เด็กได้เข้าใจจุดหมายของการสืบทอดและการเสริมสร้างวัฒนธรรม
3. มีวิธีการต่าง ๆ ในการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรม การสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมนั้นทำเฉพาะในโรงเรียนยังไม่พอเพียง จะต้องจัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ด้วยเพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ด้วยตนเองอย่างพอเพียง จึงจะทำให้เด็กเข้าใจซาบซึ้งในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ยิ่งขึ้น อีกทั้งการเรียนควรมีการเสริมสร้างเจตคติและความสนใจให้เด็กด้วย

มณี พยอมยงค์ (2525 : 30-31) ได้แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยว่าการจัดอนุรักษ์ส่งเสริมอาจทำได้โดย

1. การเก็บรักษาของเก่าแก่ทางวัฒนธรรม เป็นการสืบทอดมรดกของบรรพบุรุษ
2. ศึกษาวิธีการสืบทอดของบรรพบุรุษ โดยการเรียนเอาความรู้จากบิตามจรรยา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น เช่น ช่างเหล็ก ช่างทอง แล้วอาจนำมาพัฒนาตามรูปแบบให้ดีขึ้น
3. ศึกษาค่านิยมทางวัฒนธรรมของชาติโดยส่วนรวม คือ ศึกษาหาเหตุผลว่าเขาทำอย่างนี้เพราะอะไร หรือมีค่าอย่างไร ถ้ารู้ค่าจะได้หวงแหนไว้

4. อนุรักษ์ ส่งเสริม วัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น การแต่งกาย การกินอยู่
5. จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม เพื่อรวบรวมงานทางวัฒนธรรมไว้จัดทำโดย
ริบควน เพราะสิ่งที่มีค่าทางวัฒนธรรมได้ถูกทำลายลงมาก
6. รวบรวมผู้สนใจและผู้มีความรู้ทางวัฒนธรรมให้มีโอกาสทำงานร่วมกัน
และให้มีการอุปถัมภ์ บำรุงแก่ผู้มีความรู้แต่ขาดทุนทรัพย์ เพื่อจะได้ทำงานแก่ส่วน
รวมดียิ่งขึ้น
7. ศึกษาเปรียบเทียบ วัฒนธรรมระหว่างภาคต่าง ๆ ของประเทศ
เพราะจะทำให้คนไทยถิ่นหนึ่ง ๆ รู้จักวัฒนธรรมอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งจะเป็นบันไดไปสู่
ความรัก ความสามัคคีกัน
8. จัดสอนวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาและมีชมศึกษา
ทั่วประเทศ เพื่อเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมให้กับเด็ก

ในทำนองเดียวกัน รัฐบาลก็มองเห็นความสำคัญของการทำนุบำรุงรักษา
ส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ โดยได้กำหนดไว้ตามนัยแห่งมาตรา 64 ของรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ซึ่งได้ระบุไว้ว่า "รัฐพึงส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่ง
วัฒนธรรมของชาติ" ดังนั้น คณะรัฐมนตรีจึงกำหนดนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติเพื่อเป็น
หลักให้หน่วยงานของรัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชน ร่วมกันรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรม
อย่างมีเป้าหมายตรงกัน และประสานสอดคล้องต่อกันดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ 2525 ก : ภาคผนวก 7)

1. ส่งเสริมการทำนุบำรุงรักษาวัฒนธรรมไทยทุกด้านให้เจริญ ด้วยการศึกษาค้นคว้า วิจัย ค้นพบ และพัฒนาวัฒนธรรมไทย ให้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการแก้ปัญหา การดำเนินชีวิต การพัฒนาประเทศ ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการป้องกันประเทศ ป้องกันการทำลายวัฒนธรรมและศาสนา และทำนุบำรุงศาสนาให้บริสุทธิ์ เพื่อเป็นหลักในการพัฒนาจิตใจประชาชน

2. เผยแพร่วัฒนธรรมไทยทุกค่านำไปสู่ประชาชน ถึงขั้นปฏิบัติให้แพร่หลายยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีต่อเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี ความสามัคคี และความมั่นคงของชาติ ตลอดจนเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

3. ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมของกลุ่มในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าและยอมรับวัฒนธรรมของท้องถิ่นซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุขในชาติ และมีความรัก ห่วงแหนวัฒนธรรมไทยยิ่งขึ้น

4. สนับสนุนส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศ เพื่อส่งเสริม สร้างความเข้าใจระหว่างชาติ รวมทั้งรู้จักเลือกสรรวัฒนธรรมของต่างชาติที่เผยแพร่เข้ามาในประเทศไทยหรือผลจากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม โดยนำมาดัดแปลงปรับปรุง คัดแปลงให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยและความมั่นคงปลอดภัยของชาติ

5. สนับสนุนส่งเสริม ให้หน่วยงานของรัฐและของเอกชน ที่ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมได้ประสานงานกันอย่างใกล้ชิด โดยการระดมสรรพกำลังทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมให้มั่นคง เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของประชาชน ตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม เพื่อให้วัฒนธรรมมีบทบาทสนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

การศึกษาและการถ่ายทอดวัฒนธรรม

การอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้ การศึกษาจัดเป็นวิธีการและเป็นเครื่องมือที่ดีและเหมาะสมที่สุดในการอนุรักษ์รักษา การศึกษานอกจากจะนำมาซึ่งการประคองรักษาวัฒนธรรมใหม่ ๆ แล้ว ยังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่คนในสังคมอีกด้วย จุดมุ่งหมายของการศึกษาจึงเป็นไปเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมเป็นสำคัญ พันธ์ หันนาคินทร์ (2521 : 13-16) ได้กล่าวถึงหลักการอันเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. การศึกษาเป็นการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม (Education as transmission of cultural heritage)
2. การศึกษาคือการคลี่คลายคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวคนออกมาให้เป็นประโยชน์ต่อตัวเขาเอง (Education as unfolding)
3. การศึกษาเป็นการฝึกวินัยทางจิต และเสริมสร้างคุณธรรม (Education as training of mental discipline)
4. การศึกษาคือการสร้างความเจริญงอกงามให้แก่บุคคล (Education as growth)

หลักการสำคัญประการหนึ่งของการศึกษาก็คือ การศึกษาเป็นการถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรม เพราะฉะนั้น การพัฒนาการศึกษาของชาติควรจะต้องสอดคล้องเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาทางวัฒนธรรม โดยจะต้องพิจารณาว่าวัฒนธรรมใดควรปรับปรุงและวัฒนธรรมใดควรขำรงรักษาไว้ ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมนั้น เป็นต้นแบบความคิดของประชากรในแต่ละสังคม การวางแผนการศึกษาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมนั้นจะต้องพิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้ (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ 2512 : 149-162)

1. การคลี่คลายและเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม เช่น การได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากต่างชาติ หรือการเปลี่ยนสภาพชุมชนจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง เป็นต้น
2. ทั่วบุคคลซึ่งมีความรู้ความเข้าใจ ในการเข้าร่วมผลักดันบทบาททางการศึกษาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม

ในการจัดการศึกษานั้น นอกจากเนื้อหาวิชา หลักสูตรและองค์ประกอบอื่น ๆ จะมีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการศึกษาแล้ว ส่วนประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะผลักดันให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จก็คือครู ทั้งนี้เพราะครูเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง ครูที่มีประสิทธิภาพและมีความรู้ความสามารถ จึงมีความหมายและมีบทบาท

สำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษา บทบาทของครูนี้ นักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวคิดที่น่าสนใจไว้ดังนี้

บุญถิ่น อัตถากร และรัตนา คັນบุญเด็ก (2513 : 3) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูไว้ว่า การจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ครูมีบทบาทอันสำคัญยิ่ง เพราะครูเป็นตัวจักรสำคัญต่อการจัดระบบและการดำเนินการเรียนการสอน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ครูเป็นผู้อบรมสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดาให้ได้รับการศึกษา

อีเบล โรเบิร์ต (Ebel Robert 1966 : 15-25) กล่าวว่า ครูจะต้องมี 2 ลักษณะอันสอดคล้องกับลักษณะของงานที่ต้องทำ นั่นคือ ลักษณะทางความรู้ (Intellectual) และลักษณะทางมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship) ครูจะต้องรู้จักเนื้อหาวิชาที่ตนสอนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จึงจะช่วยให้เป็นครูที่ประสบความสำเร็จ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชนและประชาชนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

คันทิล เวอร์เนอร์ (Dunhill Venner 1965 : 14-17) ได้กล่าวถึงความสามารถพื้นฐานของอาชีพครูไว้ว่า จะต้องมีความรู้และทักษะในเนื้อหาวิชาที่สอนและในสิ่งที่นักเรียนอยากรู้ ต้องเข้าใจเด็ก ปรับปรุงความรู้ที่มีอยู่และรู้จักสอนให้เหมาะสมกับวัย ความถนัดและความสนใจของเด็ก สามารถใช้ทักษะการสอนที่จำเป็น เช่น การวาดภาพ การตั้งคำถาม การคิดลายมือ เป็นต้น นอกจากนี้ ครูยังต้องเป็นตัวอย่างที่ดีของเด็ก มีความจริงใจต่อทุกคน จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้หน้าเรียน ส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิด และมีความสามารถ ในการทำงาน ซึ่งจะมีผลให้เด็กเกิดความสนใจ และมีความกระตือรือร้นในการศึกษาค้นการอนุรักษ์วัฒนธรรม

ด้วยเหตุที่วิชาภาษาไทยและครูสอนวิชาภาษาไทยมีความสำคัญโดยตรงในการให้การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของวัฒนธรรมตลอดจนการอนุรักษ์ และสืบต่อวัฒนธรรม สุจริต เพ็ชรขอม (2514 : 110-112) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในสังคมเกี่ยวกับการส่งเสริมรักษามรดกวัฒนธรรมนิยมประเพณีและถ่ายทอดวัฒนธรรมไว้ดังต่อไปนี้

1. ในการอบรมศิลปกรรมจรรยา ครูทำได้โดยการสั่งสอนแนะนำและกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี

2. ในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ครูควรแนะนำให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย ตลอดจนการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม วิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมอาจทำได้หลายอย่าง เช่น

2.1 แทรกเรื่องวัฒนธรรมในวิชาขณะสอน

2.2 จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับวัฒนธรรม โดยจัดให้มีชุมนุมวัฒนธรรมขึ้น

2.3 พานักเรียนไปร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีการจัดขึ้นในชุมชน

3. ในการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ครูควรทำประโยชน์แก่ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมเป็นกรรมการหรือสมาชิกขององค์การกุศลที่จัดตั้งขึ้น

ในด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้น ครูภาษาไทยจะต้องจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์และให้ความรู้แก่ผู้เรียนมากที่สุด โดยครูควรคำนึงถึงหลักการเหล่านี้เป็นสำคัญ นั่นคือ (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2525 ก : 14-15)

1. ครูผู้สอนควรไต่หาความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมอยู่เสมอให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาการ

2. การสอนและการอบรมทางวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นสังคมศาสตร์ การสอนจึงต้องเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาับวัฒนธรรมและการเรียนการสอนภาษาไทยภาษานั้นมีบทบาทสำคัญที่แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งในทางจิตวิทยา สังคมวิทยา และมนุษยวิทยา ภาษาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมและความเจริญในด้านต่าง ๆ ของกลุ่มชนแต่ละกลุ่ม วิทยาการ

ทั้งหลายสืบต่อกันต่อมาถึงปัจจุบันก็ควยอาศัยภาษาเป็นเครื่องมือถ่ายทอดและรักษาไว้ในสถานศึกษาผู้ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการช่วยให้การรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นไปอย่างดี ก็คือครูซึ่งควรถือว่านอกเหนือจากงานสอนโดยปกติแล้ว การรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมนับเป็นหน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง

คตินิยมบทบาทของครูในแง่วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งผู้รักษา ถ่ายทอด และฟื้นฟู นอกจากนั้นครูควรจะมีบทบาทในการศึกษา วิจัย และวิเคราะห์สังคม เมื่อครูเข้าไปอยู่ในสังคมใด ควรจะได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสังคมนั้นอย่างละเอียดถี่ถ้วน เช่น ประวัติความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อถือ ลัทธิ ศาสนา สภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สถานะทางการเมือง แหล่งวิทยากร ทั้งที่เป็นสถานที่ เอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ และบุคคล นอกจากนี้ ยังควรมีบทบาทในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ควรใช้วิธีการหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะ ควรเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความชำนาญทางด้านต่าง ๆ มาเป็นวิทยากร เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น (สุจิต เพียรชอบ 2521 : 86-87)

ความสัมพันธ์ของวรรณคดีกับวัฒนธรรม

ควยเหตุที่ภาษาเป็นวัฒนธรรมของชาติ ในการเรียนการสอนภาษา ไม่ใช่มุ่งจะให้ผู้เรียนเรียนรู้แต่เฉพาะเสียงใหม่ คำใหม่ หรือความหมายใหม่เท่านั้น แต่ผู้สอนจะต้องเจาะลึกลงไปถึงวัฒนธรรม (Culture) ที่แอบแฝงอยู่ในรูปของภาษานั้นควย ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมความคิด ความเชื่อ ตลอดจนทัศนคติของคนในสังคมนั้น ๆ ดังนั้นในการเรียนการสอนภาษาจึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะต้องเป็นผู้วางรากฐานความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมให้แก่แก่นักเรียน ซึ่งสามารถจะกระทำไต่หลายวิธี เช่น ใช้รูปภาพ (สภาพอาคารบ้านเรือน ลักษณะการแต่งกาย) ภาพยนตร์ (ลักษณะท่าทาง การเคลื่อนไหว คำพูด การแสดงพฤติกรรม) แมกกาซีน (บทความที่แสดงความคิด ทัศนคติที่ค่อสังคม) วรรณคดี (บวกกับสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมนั้น การดำเนินชีวิต ความคิด ทัศนคติ ความเชื่อ) หรือประสบการณ์ของครูผู้สอน (วัลลภา ไทยจินดา 2525 : 40-52)

ครูผู้สอนจึงควรใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟู ถ่ายทอด และรักษา วัฒนธรรมใหม่มากที่สุดเนื่องจากเราสามารถศึกษาวัฒนธรรมได้จากวรรณคดีหรือ วรรณกรรม เพราะวรรณกรรมเป็นเครื่องบันทึกความเป็นไปและวัฒนธรรมของชาติ ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ทราบ ดังนั้นการอ่านวรรณกรรมก็คือการศึกษาวัฒนธรรมนั่นเอง (พระยาอนุমানราชชน 2515 : 293-294)

ในขณะเดียวกัน สิทธิพิณิจฎก (2515 : 41) ได้สนับสนุนคำกล่าว ของพระยาอนุমানราชชน โดยได้แสดงความเห็นว่า วรรณคดีเป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรม การศึกษาวรรณคดีก็คือการให้นักศึกษามีโอกาสเข้าใจวัฒนธรรมของชาติคน ใดก็ วรรณคดีเป็นเรื่องแสดงความเจริญรุ่งเรืองของสังคม ดังนั้นจึงมีผู้ใช้วรรณคดี ศึกษา เพื่อให้เป็นพาหนะนำไปสู่ความเข้าใจทางวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรม การใช้ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความนิยมของชนในชาติ ซึ่งต่างกันไปตามยุค ความเป็นสมัย

ครูภาษาไทยจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้วิชา ภาษาไทย เทือก กุสุมา ณ อยุธยา (2514 : 105) กล่าวถึงความสำคัญของภาษาไทย ว่าเป็นวิชาหนึ่งของวิชาสามัญ นับได้ว่ามีความสำคัญมากในการปูพื้น การสอนภาษาไทย มีวัตถุประสงค์ที่จะเชิดชูและคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมไทย อันเป็นสมบัติดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ใดให้มา หน้าที่ของสถานศึกษาชั้นอุดมศึกษาคือ คงไว้ ปรับปรุง และถ่ายทอดวัฒนธรรม ภาษานี้ นักเรียนฝึกหัดครูมีหน้าที่ที่จะต้องทำดังกล่าวนี ให้แก่อนุชนรุ่นหลังต่อไป เป็นผู้ กล่าวชะตาภาษาไทย นับเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่ง

ควยเหตุที่วรรณคดี เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติอย่างหนึ่ง ในการเรียน การสอนภาษาไทยจึงถือว่าการสอนวรรณคดีเป็นส่วนหนึ่งซึ่งจะขาดไม่ได้ เพราะมีส่วน เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชาติมาก

โดยทั่ว ๆ ไป การศึกษาวรรณคดีในประเทศต่าง ๆ จะมีความมุ่งหมาย ดังที่สิทธิพิณิจฎก (2515 : 40-45) กล่าวไว้โดยสรุปดังนี้

1. เพื่อภูมิรัฐระดับคน คนสมัยโบราณอ่านและเรียนวรรณคดีเพื่อเป็นวิชาการระดับคน คนยุโรปในปัจจุบันก็ยังนับถือยกย่องผู้มีความรู้ทางวรรณคดี ผู้ใดมีความรู้กว้างขวางเกี่ยวกับหนังสือและการเขียนก็เป็นผู้มีคุณค่าในสายคาของสังคม

2. เพื่อศึกษาวัฒนธรรม วรรณคดีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม การศึกษาวรรณคดีทำให้นักศึกษามีโอกาสเข้าใจวัฒนธรรมของชาติตนได้ดี และนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ อีก เช่น วัฒนธรรมการใช้ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความนิยมของคนในชาติซึ่งต่างไปตามยุคสมัย การแต่งกาย การครองชีพ และอื่น ๆ

3. เพื่อศึกษาภาษา เพราะภาษาเป็นสื่อแสดงความคิดของผู้แต่งวรรณคดี เราจึงจำเป็นต้องเข้าใจสื่อดังกล่าว เพื่อให้เข้าใจความคิดของผู้แต่งกวี เพราะการใช้ภาษาในวรรณคดีมิได้ประกอบด้วยคำและความหมายเท่านั้น แต่ยังประกอบด้วยศิลปะการคัดเลือกถ้อยคำที่มีเสียงรันทู ไพเราะ แล้วนำมาเข้ารูปประโยคชั้นหลักชั้นใดอย่างเหมาะเจาะชัดเจน ตรงกับความต้องการของผู้แต่งและสามารถสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านได้

4. เพื่อศึกษาวรรณศิลป์ อันเป็นจุดมุ่งหมายที่เข้าถึงแก่นแท้ของวรรณคดี เพราะวรรณคดีคือศิลปะ การศึกษาวรรณคดีจึงควรตั้งจุดประสงค์ที่สำคัญที่สุดไว้คือ เพื่อศึกษาศิลปะ มุ่งค้นหาความงาม ความไพเราะ ความละเมียดละไม สีส่นส่วนที่เหมาะสมและความกลมกลืนขององค์ประกอบทั้งหมด

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2509 : 2-3) ได้กล่าวถึงการศึกษาวรรณคดีไว้ว่าการให้เด็กมีโอกาสศึกษาวรรณคดีไทย ก็เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้ถึงความไพเราะ งดงามของภาษาไทย การสอนก็ควรสอนโดยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยกับขนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งในแบบเรียน และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียน เมื่อนักเรียนได้เห็นคุณค่าวัฒนธรรมแล้วอาจเกิดความรู้สึกอยากเชิดชูทำนุบำรุงภาษาไทยขึ้นมาเอง กล่าวคือการเรียนวรรณคดีมีจุดประสงค์สำคัญประการหนึ่ง คือ ให้เรียนรู้แล้วจะได้รักสมบัติของบ้านเมือง รักบ้านเมืองยิ่งขึ้น

ข้อคิดเห็นทั้งที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า วรรณคดีกับวัฒนธรรมผูกพันเกี่ยวข้องกันมาก จากผลงานวิจัยต่าง ๆ มักจะพบว่าโดยส่วนใหญ่แล้ว นักศึกษามักจะชอบเรียนวรรณคดีมากกว่าหลักภาษา ดังเช่นการวิจัยของ ศรีจันทร์ วิชาตรง (2514) และณภาศรี หงส์นาค (2518) เป็นต้น โดยให้เหตุผลที่ชอบเรียนวรรณคดีมากกว่าหลักภาษาว่า เนื้อหาทางวรรณคดีให้ทั้งความรู้ ชนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน แต่เนื้อหาทางหลักภาษามากและยากแก่การเข้าใจ ซึ่งตรงกับคำพูดของ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2523 : 94) ที่ว่า "การสอนภาษาของคนมีความยากในตัวข้อหนึ่ง คือ นักเรียนไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องเรียนครูที่สอนภาษาจึงต้องเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมดี มีศิลปะ มีกลวิธีแยบยลในการสอนยิ่งกว่าวิชาอื่น ๆ" ครูภาษาไทยจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้วิชาภาษาไทย

สำหรับการเรียนการสอนวรรณคดีไทยโดยตรงนั้น สุจริต เพ็ชรชอบ และสายใจ อินทร์พรหม (2523 : 160-165) ได้ให้ข้อสังเกตไว้อย่างหลายประการ เช่น ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับวรรณคดี มีทัศนคติต่อวรรณคดีพยายามปลูกฝังให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อวรรณคดีไทย และเนื่องจากวรรณคดีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ดังนั้น ครูจึงควรเน้นให้นักเรียนรู้คุณค่าของวรรณคดี ครูควรคำนึงถึงทั้งความงามของภาษา รูปศัพท์ต่าง ๆ ตลอดจนความรู้ด้านวัฒนธรรม ชนบธรรมเนียมประเพณี นอกจากนี้ควรสอนวรรณคดีด้วยการให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ เช่น หอสมุด จากการสัมภาษณ์วิทยากร และ การศึกษานอกสถานที่ และควรพยายามสอนให้สัมพันธ์กับหลักภาษา เป็นต้น

วัฒนธรรมไทยในวรรณคดี

การศึกษาวรรณคดีไทยในวรรณคดี เป็นการศึกษาเพื่อสังคมและเพื่อความเป็นไทยอย่างแท้จริงวรรณคดีตั้งแต่ยุคสุโขทัย อยุธยา รัตนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ตลอดจนถึงวรรณกรรมไทยปัจจุบัน จะเป็นภาพฉายสะท้อนถึงชนบธรรมเนียมประเพณี

(Custom) และประเพณีปรัมปรา ที่ทำคามยึดถือสืบต่อกันมาทั้งสิ้น ดังนั้น เมื่อวรรณคดีหลายเรื่องมีที่มาจากต่างประเทศ เช่น รามเกียรติ์มาจากรามายณะของอินเดีย สาวีตรี มาจากอุปาขยานในมหากาพย์ หรือแม่แต่ความตำนานไทยหลายเรื่องก็มีที่มาจากวรรณคดีมุขปาฐ (Oral literature) ของประเทศอื่นก็ตาม การดำเนินชีวิตเหล่านั้นก็ประสมกลมกลืนจนแทบจะแยกกันไม่ออก เพราะความเชื่อทางศาสนาของไทยก็มีรากฐานมาจากอินเดียเช่นกัน จริงอยู่แม้ว่าวิถีชีวิตของฮินดูซึ่งมุ่งมั่นในอัสถาอาคมิน หรือพรหมันจะแตกต่างกับพุทธปรัชญาที่มุ่งแสดงให้เห็นอนิจจังของทุกสิ่งวรรณคดีไทยก็ยังยึดมั่นในพุทธปรัชญาดังบทพระราชนิพนธ์ เรื่องรามเกียรติ์ที่จบลงว่า

"ใครหังอย่าไค้ไหลหลง จนปลงอนิจจังสังขาร
ซึ่งอักษรกลอนกล่าวล้าคัมมา โดยรพีรคากับบริบูรณ์"

การยืมเอาวัฒนธรรมอื่นเข้ามาที่เรียกว่า เป็นระยะหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม แคนานำมาแล้วผสมผสานกลมกลืนโดยไม่ทิ้งเอกลักษณ์ของชาติคนไป ย่อมได้กำไรที่ไม่มีการขาดทุน

ไทยกับพุทธศาสนาเป็นของคู่กัน วรรณคดีพุทธศาสนาซึ่งมีบทบาทสำคัญในค่านิยมวัฒนธรรมทางจิตใจนับตั้งแต่ชาคกมาลาของอารยสุรและพระโคตมปฏิทัง 3 หมวดคือ พระสุตฺร, พระวินัย และพระอภิธรรม เป็นต้น เค้าของวรรณคดีพุทธศาสนาของไทยหลายเรื่อง เช่น มงคลสุตฺรคำฉันท์ ของพระบาทสมเด็จพะมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวชาคกมาลา ของหลวงรัชฎการโกศล เป็นต้น (ประภาสรี สีหอำไพ 2523 : 52)

ประภาสรี สีหอำไพ (2523 : 53-55) ได้ศึกษาวัฒนธรรมไทยในวรรณคดีสมัยสุโขทัย คือ ศิลาวารีกพอชุนรามคำแหง สรุปลั้ได้ว่า

1. ทศพิชราชธรรมของกษัตริย์

1.1 ทาน "พอชุนรามคำแหงนั้น.....กระทำอวยทานแก่มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร"

1.2 ศิล "เจ้าเมืองสุโขทัยนี้ หังชาวแม่ชาวเจ้า ทวยบัว
ทวยนาง ลูเจ้าลูกขุน ทนสิ้นทั้งหลาย หังผู้ชายผู้หญิง มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา
ทรงศรีเมื่อพรรษาทุกคน"

1.3 ปริจจาค หรือการให้เพื่อสาธารณประโยชน์ "มีถ้อย
มีความ เจ็บท้องข้องใจ มักจะกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบ่ไร ไล้นกระคิงอันท่านแขวนไว้"

1.4 อาชชวะ มีอชชาศัยข้อตรง ฉิแลฉิดแยกแ่กกว้างกัน
สวชกุแท้แล จึงแลงความแกชากวยช้อบเขาผู้ลักมักชอน เห็นชาวท่านบ่ ไครพิน
เห็นสินท่านบ่ไครเคื่อค"

1.5 มัททวะ มีอชชาศัยงามละมุนละไม "กุไค้หมากสั้หมากหวาน
อันไค้กินอรอยคี่ กูเอามาแกพอกู"

1.6 ทปะ บำเพ็ญเพียรทรงศีลในวันธรรมสวนะ "ผู้งผู้ครูเดรมหาเดร
ขึ้นนั้งเหนือชคานหินสอดชธรรมแกอุบาสกผู้ทวยจำศีล"

1.7 อักโกชะ ความไม่โกรธ "ไค้ชาเรือกค่าเสื่อ หัวฟุงหัวรบ
ก็คืบฆาบคี่"

1.8 อวิหิงสา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น พระราชทานอำนาจในการ
บริหารบ้านเมืองแก่ประชาชน" ฉิไชวันสวดชธรรม พอขุนรามค่าแห่ง เจ้าเมือง
ศรีสัชชนาลัยสุโขทัย จึงนั้งเหนือชคานหิน ให้ผู้งทวยลูกเจ้าลูกขุนผู้งทวยถ้อบ้านถ้อเมืองกัน"

1.9 ชันติ ความอดกลั้น ตัวอย่างเช่นเดียวกับอักโกชะ

1.10 อวิโรชนะ ความไม่ผิดกฎหมายและจารีตประเพณี เช่น
"วันเคื่อนคั้บเคื่อนเค็ม ท่านค่างข้างเผื่อกระพคบางเพียรยอมทองงา....ชา
ช้ออรุจาศรี พอขุนรามค่าแห่งขึ้นช้ไปนบพระ.....อวิญญิกแล้วเข้ามา" และ
"หาเป็นครู อาจารย์สั่งสอนไทยทั้งหลาย ให้รู้นุญชธรรม...ปลุกเลี้ยงผู้งลูกบ้าน
ลูกเมืองนั้นควยชธรรมทุกคน"

2. การถ้อฉี

"เบื้องหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้...มีพระชฟุงฉี เทพยคานในเขาอันนั้น

เป็นใหญ่กว่าทุกผี ในเมืองนี้ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล ไว้ดีพลีถูก เมืองนี้
เที่ยงเมืองนี้ดี ผีไหวบัก พลีถูก ผีในเขาอันบคุมบเกรงเมืองนี้หาย"

3. ความภูมิใจในชาติ

"เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลาในนามีข้าว เจ้าเมืองบเอาจังกอบใน
ไพร่ลูทาง เพื่อนจงวัวไปค้า ชีมาไปขาย ไครจักไครค้าช่างค้า ไครจักไครค้า
มาค้า ไครจักไครค้าเงินคาทองค้ำ ไฟฟ้าหน้าใส"

4. ความภูมิใจในศาสนา

"คนในเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักอวยทาน พอขุนรามคำแหง
เจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ทวยบัวทวยนาง ดูเจ้าลูกขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย
ทั้งผู้ชายผู้หญิง ฝูงทวยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน... เมื่อ
ออกพรรษา กรานกรฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว" และ "วันเดือนดับเดือนออกแปดวันฝูงปู่
ครูเดรมหาเดรขึ้นนั่งเหนือชคานหินสวคธรรมแก่อูบาสกฝูงทวยจำศีล"

5. ความภูมิใจในพระมหากษัตริย์

ก. วีรบุรุษ

"ขุนสามชนเคลื่อนเข้า ไฟฟ้าหน้าใสพอกู หนีญญาพาย
จะแจกูบหนี กูชี้ข้างเบกพล กูซบเข้ากอนพอกู กูคอซางควายขุนสามชน... พอกูจึง
ขึ้นชื่อกู ชื่อพระรามคำแหง เพื่อกูฟุ้งซางขุนสามชน"

ข. การสับสนคดีวงศ์

"พอกูตาย ยังพิทุ กูพบว่าเรอแก่พิทุ พักูตาย จึงได้เมืองแก่
กูทั้งกลม"

ค. พระราชจริยวัตร

"กูบ่าเรอแก่พอกู กูบ่าเรอแก่แมกู กูไค้ตัวเนื้อตัวปลา กูเอา
มาแก่พอกู กูไค้หมากส้มหมากหวานอันไค้กินอรอยกินดี กูเอามาแก่พอกู"

ง. การปกครอง

"ฉิแลฉิคแฉกแฉกว้างกัน สวณคุแทแลจึงแลงความแกชาควย
ช็อบเข้าผู้ลักมิกผู้ชอน เห็นชาวท่านบ็ใครพิน เห็นสินทานบ็ใครเคือค"

"มีถ้อยมีความ เจ็บท้องข้องใจ มักจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบไว้
ไปลันกระคิงอันท่านแฉวนไว้"

6. มรคกไทย

ไพร่ฟ้าชาวไทย ป่าหมากป่าพลู พอเชื่อมั่นไว้แก่ลูกมันสิ้น"

7. การปกครอง

ศิลาจารึกพระร่วงนี้เป็นสัญญาประชาคม เช่นที่ประสิทธิ์ประสาทไว้ว่า
พ่อเมืองจะไม่เอาจึงกอบในไพร่ ป่าหมาก ป่าพลู ใครสร้างไว้ไค้แกมัน ผู้ไค้ล้มหาย
ตายจากทรัพย์สินทอนไว้แก่ลูกมัน สิ้นที่สุดการปกครองบ้านเมืองยังให้ฝูงทวยถือบ้าน
ถือเมือง ปกครองกันเอง การที่พ่อขุนรามคำแหงขึ้นนั่งบนชคานหินพระแท่นมนั่งคศิลาบาคร
นั้น เหมือนกับออกสภาราษฎร เอากระคิงที่ราษฎรไปสิ้นก็คือฎีกา ในค้านทรัพย์สิน
"ใครสร้างไค้ไว้แกมัน" มิไค้รับทรัพย์หรือรอนสิทธิใครไว้ การคักคินความถ้าใครเป็น
ความกันสอบความจริงไค้ถองแทแลวก็คัวสินคคให้ไค้โดยบริสุทธิ์ใจ นับเป็นประชาธิปไตย
แบบไทย มีสิทธิเสรีภาพตามระบอบประเพณี ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงจึงคู้เป็น
รัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยนั้นเอง

8. การไมตรี

คนไค้มาสู่เมืองสุโขทัยไม่มีปัจจัยจะตั้งบ้านเรือน พ่อขุนรามคำแหงก็ช่วย
เหลือ เช่น มะกะโทหรือพระเจ้าฟ้ารั่ว เป็นต้น นอกจากนี้ถ้าจับขาศักไค้ก็มิฆ่าไมคิ
ในเมืองจึงคู้เป็นสหประชาคิ คือ มี กาว, ลาว, อุ, ขอมมาอยู่ค้วยคคามจารึกถ้าว่า
"ทั้งมากาวลาวและไทย เมืองไค้หล้าฟ้า...ไทย ชาวอุ ชาวขอมมาเอง"

9. ประเพณี

เช่น อัคณิกฤษา ข้อความว่า "เทียนญอมคนเสียคนเข้าคู้ท่านเผาเทียน
ท่านเล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้มีคังจักแตก" การเผาเทียนและจุกอกไม้ไฟ มีในงาน
สมโภชใหญ่ ๆ หรืองานพระเมรุ หอคกระฐิน

10. ภาษา

เป็นภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน ประโยคง่าย ๆ แบบไทยแท้มีความ
เด่นและมีคำซ้ำ เช่น มีพี่พร้าวน มีป่าลาบ มีป่าม่วง มีป่าขาม บางตอนมีคำค่อท้าย
เช่น ซ้ำศึกษาเสีย มีสัมผัส เช่น เจ็บทองของใจ ฟันทองเคี้ยว ฯลฯ

ประจักษ์ ประภาพิตยากร (อ้างถึงใน ประภาศรี สีหอำไพ 2523 : 56)
ได้รวบรวมวัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับประเพณีในวรรณคดี เรื่องขุนช้างขุนแผน สรุปว่า
ประเพณีเริ่มตั้งแต่การเกิด ตอนที่ครรภ์มีการผันและทำนายฝัน ตลอดจนจะคลอด
ไปจนถึงตอนคลอด ตอนอยู่ไฟการทำขวัญและโกนผมไฟเด็ก การตั้งชื่อเด็กไปจนถึง
การบวชเฒ่า การถวายตัวเป็นมหาดเล็ก จากนั้นก็ว่าด้วยประเพณีแต่งงาน โดยยก
คัมภีร์มนุสสธรรมศาสตร์มาเทียบว่าคู่วิวาหะมีอยู่ 8 อย่าง คือ พรหมวิวาหะ มารดา
บิณฑกถูกสาวให้พรหมณ์โดยไม่เรียกทรัพย์ เทวต้าวิวาหะ ยกสาวให้ชายโค
กระบือแก่พรหมณ์ ผู้กระทำการพิธีบูชาญี่เป็นคำจ้างในการทำพิธี อสิวิวาหะ ยก
สาวให้แก่ชายผู้ให้โคกระบือแก่คนคนหนึ่งหรือสองคู่ ปชชาติวิวาหะ ยกสาว
ให้แก่ชายและพูดว่า "เจ้าจงรวมกันประพฤดิธรรมเถิด" อสุวิวาหะ ยกสาว
ให้แก่ผู้ให้ทรัพย์เพราะคนยากจน รากษสวิวาหะ ชายแยงหญิงได้ในการสู้รบกับ
พ่อเมหญิง คันชรรพวิวาหะ หญิงชายได้เสียกันเองโดยสมัครใจ และปีศาจวิวาหะ
ชายลอบลักหญิงเวลาหลับ เมหาหรือสลบ

ประเพณีในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีอีกมาก เช่น งานเทศกาลสารท
วันสารทนี้ตรงกับแรม 10 ค่ำเดือนสิบ เรียกกันทั่วไปว่าสารทไทย กำหนดวันนี้
เป็นวันทำบุญสารท เพราะอยู่ในฤดูสารท คืออยู่ในระหว่างฤดูฝนกับฤดูหนาวคือ
ใบไม้ร่วง และวันนี้เป็นวันครบครึ่งปีตามคติที่เดิมถือเดือน 5 เป็นคณปี เมื่อทำบุญ
แล้วจะฟังเทศน์กัน คนไทยทำพิธีสารทเพื่ออุทิศแก่ผู้ล่วงลับ เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ตน
เอง และเพื่อความสามัคคีในระหว่างเพื่อนบ้าน ส่วนประเพณีการเทศน์มหาชาตินั้น
มักจัดเมื่อออกพรรษา บางที่กำหนดเดือนอ้ายหรือกลางเดือน 12 ในขุนช้างขุนแผน
จัดในเดือน 10 เห็นจะเนื่องด้วยเทศกาลสารท การเทศน์มหาชาติมักจะแบ่งเป็น
3 วัน วันแรกเทศน์เป็นคาถาพันล้วน ๆ วันที่ 2 เทศน์มหาชาติ วันที่สามเทศน์

พระอริยสัจ 4 เป็นกัมมัฏฐาน เทศกาลที่กล่าวถึงในเรื่องอีกคือ เทศกาลสงกรานต์
คำว่า สงกรานต์ วันที่ 14 เป็นวันเนาและวันที่ 15 เป็นวันเถลิงศก

ความเชื่อและไสยเวทวิทยาในชนข้างขุนแผนมีมากเช่น ความเชื่อเรื่อง
ความฝัน คัมภีร์พุทธศาสนาขุมลเหตุแห่งความฝันไว้ 4 ประการคือ ชาติโชค คือ
เกิดจากความกำเริบแห่งชาติทั้ง 4 อนุภคบุพพะ คือ เกิดจากอารมณ์ซึ่งเคยเสวย
แล้วในกาลก่อน เทวโคปสังหรณ์ คือเกิดจากเทวคาพาสังหรณ์ บุพพนิมิตร์ คือ
เกิดจากกลางที่บอกเหตุขึ้นก่อนเป็นส่วนดีและชั่ว ในเรื่องขุนช้างขุนแผน นางทอง
ประศรีฝันว่าพันทีกอนขุนไกรจะต้องตาย วันทองฝันว่าถูกหทัยศรรายโคดตะครุบคอน
จะถูกประหาร และฝันว่าสายทองส่งคอกบัวทองให้คอนจะรักกับพลายแก้ว ศรีมาลา
ฝันว่าเค็ดโคคอกบัวคอนจะพบพลายงาม

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับวัฒนธรรมและมีส่วนเกี่ยวข้องกับ
กับการเรียนการสอนภาษาไทยมีผู้วิจัยไว้ ดังนี้

วรนนท์ อักษรพงศ์ (2515 : 84) ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมไทยสมัย
รัตนโกสินทร์ ตอนต้น จากเรื่องขุนช้างขุนแผน ผู้วิจัยได้ศึกษาหัวข้อต่อไปนี้

1. การศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของคนไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
 - 1.1 ระบบการสมรส
 - 1.2 ระบบการศึกษา
 - 1.3 ศาลและการพิจารณาพิพากษาคดี
2. การศึกษาประเพณีสื่อสัมพันธ์ในสังคม และความเชื่อทางไสยศาสตร์
 - 2.1 ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต
 - 2.2 สื่อสัมพันธ์ของคนในสังคมเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ
 - 2.3 ความเชื่อทางไสยศาสตร์

3. อิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครสำคัญ ๆ

- 3.1 ชุนชาง
- 3.2 ชุนแฉน
- 3.3 วันทอง
- 3.4 สมเด็จพระพันวษา

ลัดลนา ศิริเจริญ (2517 : 105-113) ศึกษาวิจัยหาเวสสันดรชาดกประกอบการวิจัย เรื่อง "การศึกษาคุณค่าของชาดกเพื่อใช้ในการสอนวรรณคดีไทย" ผู้วิจัยกล่าวถึงรายชื่อยาวมหาเวสสันดรชาดกในแง่ต่าง ๆ ดังนี้

ก. รูปแบบ (Form)

ข. ธรรมเนียมนิยมในการแต่ง (Convention) โดยเปรียบเทียบการแต่งรายยาวเรื่องนี้กับวรรณคดีไทยเรื่องอื่น

ค. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อแนวการเขียน ซึ่งผู้วิจัยสรุปว่ามีอิทธิพลอยู่ 3 ทาง คือ ทางสังคมวิทยา ทางปรัชญาและพุทธศาสนา และทางจิตวิทยา

ง. คุณค่าของเรื่อง (Value) เช่น คุณค่าทางรสวรรณคดี คุณค่าทางแสดงวัฒนธรรมของคนไทย ซึ่งผู้วิจัยกล่าวแต่เพียง 3 ประเภทเท่านั้น และกล่าวถึงคุณค่าด้านอื่น ๆ อีก ในที่สุดผู้วิจัยเห็นว่าตัวละครในเรื่องนี้เต็มไปด้วยสัญลักษณ์ (Symbol) ของจิตใจ โศกแค้น ความสงบ ความเมตตา เป็นต้น

บัวงาม อรรถพันธ์ (2517 : 96) วิเคราะห์วรรณคดีไทยเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 โดยเฉพาะความเป็นไปและสภาพชีวิต เช่น เกี่ยวกับราชประเพณี เช่น สมโภชลูกหลวง พระราชพิธีโสกันต์ พระราชพิธีอภิเษกสมรส ฯลฯ สภาพของบ้านเมืองโดยทั่วไป สภาพชีวิตของชนชาติอื่นที่ปรากฏในบทละครว่าเรื่องอิเหนา ผู้เขียนสรุปว่าไทยเรารับเองเรื่องอิเหนามาแต่ง เพิ่มเติมเสริมแต่งให้เข้ากับสภาพบ้านเมืองของเรา ในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของ

ชาติไทย เช่น พระราชพิธีของราชสำนักพระมหากษัตริย์ไทย ในด้านเกี่ยวกับประชาชน เมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น เช่นการสมโภช หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น เพลิงไหม้ โจรปล้น เเท ล่านี้เป็นการแสดงถึงชีวิตของชาวไทยในรัชกาลที่ 2

สุวนีย์ ชวนสนธิ (2519 : 188-191) ได้ศึกษาลักษณะวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในรายยาวมหาเวชสันครชาคก สรุบทัวข้อ ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางวัตถุเครื่องอุปโภค ได้แก่อลักษณะบ้านเรือนของชาวไทย เปรียบเทียบบ้านชุกกับบ้านขุนนาง ชนมไทยในกัณฑ์ชุก อีกทั้งยังมีความรู้เรื่องการแต่งกายและอาวุธในรายยาวเรื่องนี้ด้วย
2. สถาบันสังคม ความนิยมในการแต่งงานตั้งแต่อายุอยู่ในวัยรุ่น การเลือกคู่ครองต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ใหญ่ คนที่มียศศักดิ์และร่ำรวยมักมีภรรยาและบุตรหลายคน ส่วนคนจนมีภรรยาคนเดียวเหมือนคู่ของชุก สังคมของคนในครอบครัว เด็กเคารพและช่วยงานผู้ใหญ่ อาชีพหลักของคนไทยคือ การกสิกรรม ภรรยาทำหน้าที่ปรนนิบัติรับสามี
3. จิตใจ เชื่อถือโชคกลาง เช่น ความฝัน, ฤกษ์ยามและมีประเพณีไทยปฏิบัติกันอยู่ เช่น การเชิญพระขวัญ การต้อนรับแขกและการถือข้าเจ้าบ่าวนาย
4. ภาษา มีการพรรณพหหลายแบบใช้อุปมาและมีสุภาษิตเปรียบเทียบ
5. ศิลปะและการเล่น การพักผ่อนหย่อนใจของคนไทย มีปรากฏในเรื่องคืองานเทศกาลสงกรานต์ ในตอนชุกกล่าวถึงชาวบ้านแสดงศิลปะการต่อสู้ซึ่งเป็นการเล่นอย่างหนึ่งของคนไทย ส่วนเด็ก ๆ ก็เล่นคินป็นเป็นการเล่นที่สนุกเพลิดเพลินได้อย่างหนึ่ง

พัชนี อัยรวงศ์ (2521 : 87-103) ได้ศึกษาเรื่องจริยศึกษาของสตรีไทยในสุภาษิตสอนหญิงคำกลอน ได้สรุปคำสอนไว้ได้แก่ การครองตน, การคบเพื่อน, ความรัก, การครองเรือนและการพูด ดังนี้

- ก. การครองตน สตรีควรรู้จักประมาณตนตามฐานะความเป็นอยู่ ประมาณคนในการใช้จ่ายเงินทอง การแต่งกายและเสนอแนวทางการปฏิบัติตนไว้หลายประการ

ข. การรู้จักเพื่อน

ค. การวางตัวในค่านิยมความรัก เช่น

อันที่จริงหญิงชายยอมหม้ายรัก
 แม้นจักรักรักไว้ในอารมณ์
 จะรักไหนก็ไม่รักสมครหมั้น
 ชูคอสูรูเรื่องเคื่องระคาง

มิใช่จักคัดทางที่สร้างสม
 อย่างรักชมนอกหน้าเป็นราศี...
 เล่นประชันเชิงลองทั้งสองข้าง
 ก็ชักขวางทั้งสาจะฆ่าพัน.....

ง. การครองเรือน "โอวาทกระสตรี" ว่า

มาลีว่าหญิงก็มีสี่อย่าง
 สำแดงไว้ให้เห็นเป็นประบน
 หญิงเหล่านี้เรียกว่ามาตาทิรียา
 ปรนนิบัติริเข้าเย็นไม่เว้นวาย

ไม่อำพรางยอมครึสบริหาร
 ฟังพิจารณาตามพระพุทธานิบาย
 เสนหาในสามมีไม่เหือกหาย
 มิไค่นายในการบ่ารุงบ่าเรือ

จ. การพูด เช่น

เป็นมนุษย์สุคนิยมเพียงลมปาก
 แม้นพูดก็มีคนเขาเมตตา

จะไค้ยากโหยหิวเพราะชีวหา
 จะพูดจางพิเคราะห์ให้เหมาะสม

สรุปคำสอนในสุภาษิตสอนหญิง มีขอบเขตค่านิยมและสถานภาพของสตรีสมัยนั้น
 กำหนดไว้คือ คตินิยม ลักษณะของสตรีต้องเป็นผู้รู้จักประมาณคนทั้งร่างกายและจิตใจ ต้อง
 สงบเสงี่ยมคน ไม่เห่อเหิมทะเยอทะยานอยากไค้อยากเป็นในสิ่งเกินฐานะคน ต้องเป็นผู้มี
 ความมั่งคั่ง ไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถใด ต้องสุภาพเรียบร้อย นุ่มนวล มีวาจาไพเราะ วาง
 ตัวดี เฉลียวฉลาด รู้จักชมและยับยั้งอารมณ์ ชยันชันแข็งในการทำงานเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่
 และเป็นภรรยาที่ดีของสามี

กอบแก้ว สิงห์ดี (2521 : 80-82) ไค้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนิสิต
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อวัฒนธรรมไทย" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา
 ความคิดเห็นของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อวัฒนธรรมค่านิยม ภาษา

ศิลปกรรม วรรณคดี ศาสนา จรรยา มารยาท การแต่งกาย ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีของไทย ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม ตามนิสติกณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2520 จำนวน 378 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า ในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับ วัฒนธรรม นิสิตส่วนใหญ่เข้าใจความหมายและลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมไทยเป็นอย่างดี ในด้านความรู้สึกซาบซึ้งต่อวัฒนธรรมไทย นิสิตส่วนใหญ่มีความคิดเห็นและซาบซึ้งต่อลักษณะ ความสำคัญของวัฒนธรรมไทย ด้านศิลปกรรม ภาษา ศาสนา จรรยา มารยาท การแต่งกาย และขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างในด้านนี้ ส่วนความรู้สึกที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมไทย นิสิตมีความเห็นว่าปัจจุบันวัฒนธรรมไทยด้านที่ได้เปลี่ยนแปลงไปในทาง เลวลงมีดังนี้ การใช้ภาษา ความศรัทธาที่มีต่อศาสนา ความรู้สึกที่มีต่อวัฒนธรรมไทย การแต่งกาย การยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี การเคารพยกย่องผู้ใหญ่ ผู้วิจัยจึง เสนอแนะว่า น่าจะมีการปลูกฝังความรู้สึกที่ดีทางวัฒนธรรมไทยด้านต่าง ๆ แก่นิสิต

วิมล คำศรี (2522 : ง-จ) ได้ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็น ของอาจารย์และนักศึกษาในวิทยาลัยครูที่มีต่อการเรียนเรื่องราวทางวัฒนธรรมการวิจัย นี้ชื่อว่า "การสอนคติชนวิทยา ในวิทยาลัยครูภาคใต้" ผลการวิจัยพบว่าครูอาจารย์ ที่สอนวิชานี้ส่วนใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์และมองเห็นคุณค่าหรือความสำคัญของคติชนวิทยา นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกเรียนวิชานี้ด้วยความสมัครใจ ครูอาจารย์ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง ภาษาถิ่น ปริศนา เพลงกล่อมเด็ก ฯลฯ มากแต่ให้ความรู้เรื่องสถาปัตยกรรมชาวบ้าน ละครชาวบ้าน ระบุว่าชาวบานน้อย สารสำคัญที่ครูอาจารย์เน้นมากเป็นอันดับแรก ๆ คือ ความรู้ความเข้าใจในรูปแบบและเนื้อหาของข้อมูลประเภทต่าง ๆ วิธีการเก็บรวบรวมและประโยชน์ของข้อมูลประเภทต่าง ๆ ทางคติชนวิทยา ทั้งครูอาจารย์ และนักศึกษา ต่างเห็นว่า หลักสูตรและเนื้อหาวิชาคติชนวิทยาน่าสนใจ น่าศึกษาเพราะก่อให้เกิดคุณค่า ในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก คือช่วยให้นักศึกษาเกิดความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจรูปแบบของวัฒนธรรมและพฤติกรรมสร้างสรรค์ของกลุ่มชนในท้องถิ่น ช่วยให้นักศึกษาเป็นคนใจกว้างสามารถปรับตัวให้เข้ากับท้องถิ่นและเสริมสร้างความเข้าใจ อันดีต่อกันในกลุ่มชน และช่วยให้นักศึกษาได้อนุรักษ์และพัฒนาตลอดจนเผยแพร่วัฒนธรรมให้ กว้างขวางออกไป เป็นคน แต่ควรปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้ใกล้ชิดส่วนเหมาะสมกับเวลาเรียน

ด้านวิธีสอนและกิจกรรม ครูอาจารย์และนักศึกษาต่างเห็นว่า การเรียนการสอน คณิตศาสตร์จะมีประสิทธิภาพสูงให้ใช้วิธีสอนแบบฝึกปฏิบัติจริง แบบศูนย์การเรียน แบบสาธิต แบบอภิปราย รายงานและมีกิจกรรมหลายอย่าง แต่ในทางปฏิบัติครู อาจารย์ยังใช้การบรรยายและบอกจocosอยู่มาก ไม่ค่อยมีกิจกรรมอื่น ด้านเอกสาร และวัสดุอุปกรณ์ ครูอาจารย์และนักศึกษาต่างเห็นความสำคัญและคุณค่าของเอกสาร และวัสดุอุปกรณ์ แต่เอกสารและวัสดุอุปกรณ์มีน้อย

วรรณิ ศิวกุล (2524 : 83-89) ได้วิจัยเกี่ยวกับการถ่ายทอคมรรคทาง วัฒนธรรมเรื่อง "การทดลองการถ่ายทอคมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เด็กวัยรุ่นในจังหวัด นครปฐม" เพื่อเปรียบเทียบผลการถ่ายทอคมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นระหว่างกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการถ่ายทอคด้วยวิธีอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียน และวิธีควบคุม ที่มีต่อความรู้ และทัศนคติต่อมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 ของโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดนครปฐม ปีการศึกษา 2524 จำนวน 60 คน แบ่ง เป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คน โดยให้แต่ละกลุ่มได้รับ วิธีการที่แตกต่างกัน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจในมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นและแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรรคทางวัฒนธรรม ท้องถิ่น ผลของการวิจัยพบว่า กลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอคด้วยวิธีสอนแบบอยู่ค่ายพักแรม และ วิธีสอนในห้องเรียน มีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงกว่า กลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอคด้วยวิธีอยู่ค่าย พักแรม มีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติต่อมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการ ถ่ายทอคด้วยวิธีสอนในห้องเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชนิกา วิยวุฒิเกียรติ (2524 : 86-92) ยังได้ทำการวิจัยเรื่อง "การ ทดลองการถ่ายทอคมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แก่เด็กวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่" โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลของการถ่ายทอคมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่ม ทดลอง ซึ่งถ่ายทอคด้วยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม วิธีสอนในห้องเรียนและวิธีสอนแบบ ควบคุมที่มีต่อความรู้ และทัศนคติต่อมรรคทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยกลุ่มตัวอย่างในการ ศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนรัฐบาลสหศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่

ปีการศึกษา 2523 จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบทดสอบวัดความรู้ในมรรคทางวิชนธรรมท้องถิ่น และแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อมรรคทางวิชนธรรมท้องถิ่น จากการวิจัยปรากฏผลว่า การถ่ายทอดมรรคทางวิชนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีสอนโดยอยู่ค่ายพักแรม ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ และมีทัศนคติต่อมรรคทางวิชนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนวิธีการสอนในห้องเรียนทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้และมีทัศนคติต่อมรรคทางวิชนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และวิธีสอนโดยการอยู่ค่ายพักแรมทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้และมีทัศนคติต่อมรรคทางวิชนธรรมท้องถิ่นสูงกว่ากลุ่มที่ใช้วิธีสอนในห้องเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รัตนา รัตนาสิน (2525 : 128 - 141) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับค่านิยมที่มีอยู่ในหนังสือเรียนภาษาไทยวิชาบังคับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามจากค่านิยมที่สอดแทรกอยู่ในหนังสือเรียนวิชาบังคับ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 เล่ม และหนังสืออ่านนอกเวลา 2 เล่ม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ เป็นครูภาษาไทย จำนวน 90 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 442 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า หนังสือเรียนภาษาไทยวิชาบังคับ และหนังสืออ่านนอกเวลา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ค่านิยมที่มีสอดแทรกอยู่ในบทอ่านเกือบทุกบท โดยที่ครูและนักเรียนเห็นว่ามีอยู่ในระดับมาก ครูส่วนใหญ่ได้สอนเน้นค่านิยมและเน้นโดยการบรรยายสอดแทรกตามโอกาส ส่วนปัญหาคือ คนส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญของค่านิยมที่จะนำไปปฏิบัติ ครูและนักเรียนมีความเห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติค่านิยมในระดับปานกลาง

กมล รอคคล้าย (2526 : 74-76) ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับบทบาทของครูภาษาไทยในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสถานภาพ บทบาทและปัญหาหรืออุปสรรคของครูภาษาไทยในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย ผลการวิจัยพบว่า ครูภาษาไทยส่วนใหญ่ไม่เคยเข้า

รับการอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทยเลย ในด้านการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ครูภาษาไทยมีความเห็นว่าควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งชุมนุมวัฒนธรรมไทย โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของชุมนุมและควรส่งเสริมให้มีการฝึกทักษะคำบรรยายและการปฏิบัติคนในสังคมแก่นักเรียน ในด้านปัญหาหรืออุปสรรค ครูภาษาไทยส่วนใหญ่มีความเห็นว่าหลักสูตรเน้นวิชาสามัญมากเกินไป เวลาเรียนมีน้อย นักเรียนขาดความสนใจ ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญและได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้เน้นเนื้อหาความรู้วัฒนธรรมไทยให้มากขึ้น นอกจากนี้ครูภาษาไทยควรมีบทบาทในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและถ่ายทอดวัฒนธรรมและเนื้อหาวิชาภาษาไทยมีความเหมาะสมในการสอดแทรกความรู้ทางวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ

ปณิธาน นุ่มศิริ (2528 : 111-117) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การนำเสนอโปรแกรมการสอดแทรกจริยธรรมในการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเพื่อถามความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทยและครูภาษาไทย และครูเกี่ยวกับหัวข้อจริยธรรมที่เหมาะสมจะนำมาสอดแทรกในการสอนภาษาไทยและเนื้อหาภาษาไทยที่สามารถสอดแทรกจริยธรรมได้ ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทยและครูภาษาไทย มีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับการสอดแทรกจริยธรรมในการสอนวรรณคดีว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่านิยมเลขคดี คือ วัฒนธรรมในวรรณคดี เช่น ประเพณี ค่านิยม จริยธรรม การใช้วิจารณ์งานวิเคราะห์ พฤติกรรมตัวละครและเนื้อเรื่องและมโนทัศน์ของเรื่อง ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอดแทรกจริยธรรมในการสอนวรรณคดีเรื่อง ฉันทลักษณ์ ทั้งหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทยและครูภาษาไทยมีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยเกี่ยวกับหัวข้อจริยธรรมที่ควรนำมาสอดแทรกในการสอนภาษาไทยนั้น ผลการวิจัยพบว่า หัวข้อจริยธรรมทุกข้อสมควรที่จะนำมาสอดแทรกในการสอนภาษาไทย ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าครูภาษาไทยต้องการให้นักเรียนเป็นผู้มีจริยธรรมในทุก ๆ เรื่อง โดยเน้นในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความสามัคคี และความรับผิดชอบ

งานวิจัยในต่างประเทศ

ริชาร์ด เคอ ชาร์มส์ และเจอร์รัลด์ เฮช โมลเลอร์ (Richard de Charms and Gerald H. Moeller 1962 : 136-143) ได้ศึกษาวิจัยค่านิยมที่มีสอดแทรกอยู่ในหนังสืออ่านสำหรับเด็กอเมริกัน โดยรวบรวมหนังสืออ่านสำหรับเด็กที่จัดพิมพ์ตั้งแต่ ค.ศ. 1800 - ค.ศ. 1950 แล้วสำรวจเนื้อหาของหนังสือเหล่านั้น ผลการศึกษาค้นพบว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1800 - ค.ศ. 1900 หนังสือเหล่านั้น มีเนื้อหาที่ส่งเสริมจินตนาการ ส่งเสริมความคิด และมีคุณภาพสูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่หลังจากปี ค.ศ. 1900 แล้ว คุณสมบัตินี้ในหนังสือก็ลดลง ในขณะที่เดียวกันพบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวกับการสอนศีลธรรม จรรยา ในหนังสือตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1800 ถึงปี ค.ศ. 1950 ลดน้อยลง

มารี เฮเว็ต (Marie Hewett 1962 : 138-141) ได้วิจัยและทดลองเรื่องการเปลี่ยนแปลงค่านิยม 4 ประการ กับนักเรียนระดับประถมศึกษา ค่านิยมทั้ง 4 ประการ ได้แก่ค่านิยมเกี่ยวกับตนเอง เช่น ความเชื่อมั่นในตนเอง พัฒนาการทางอารมณ์ สติปัญญา และร่างกาย ค่านิยมเกี่ยวกับผู้อื่น เช่น ครอบครัว เพื่อนผู้อาวุโส มนุษยชาติ และอุปสรรคต่าง ๆ ค่านิยมเกี่ยวกับประเทศชาติ เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับชาวอเมริกัน สิทธิคามรัฐธรรมนูญ ความรับผิดชอบและความรักชาติ ค่านิยมขั้นพื้นฐาน เช่น การประหยัด ความซามซึ้งในสุนทรีย์ และความเมตตากรุณาต่อคนยากจน ค่านิยมทั้ง 4 ประการนี้ ได้ถูกสอดแทรกลงในสภาพการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้มีวินัยในกลุ่มร่วมกัน และเน้นในเรื่องศิลปะของภาษา การสอนใช้ชีวิตอภิปรายแบบสืบสวนสอบสวน และพยายามสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้แก่เด็กเรียน นอกจากนี้ยังเน้นในเรื่องให้นักเรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ในชั้นแรก ๆ กับกลุ่มขนาดเล็ก ๆ มาใช้กับกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ขึ้น

อลิซาเบท ซี แกทตันตัน และ ริชาร์ด ทักเคอร์ (Elizabeth C. Gattonton and Richard Tucker 1971 : 137-142) ได้ทำการวิจัยเด็กนักเรียนฟิลิปปินส์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อทดลองดูว่า เด็กไม่ชอบหรือชอบซึ่งวรรณคดีอังกฤษและอเมริกัน เนื่องจากปัญหาทางค่านิยมวัฒนธรรมหรือไม่ ผลจากการวิจัยพบว่า ความรู้ทางค่านิยมวัฒนธรรม

มีผลต่อความเข้าใจหรือความซาบซึ้งในวรรณคดีอังกฤษและอเมริกันในนักเรียนต่างชาติ
ที่มีใช้เจ้าของภาษา

โรนัลด์ โจเซฟ เอียนนอคติ (Ronald Joseph Iannotti 1978 :
5261-B) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนาการของการสำรวจ การปลูกฝัง การเห็นใจ
ผู้อื่นความไม่เห็นแก่ตัว และความก้าวร้าว การวิจัยในครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างประชากร
เป็นเด็กอายุ 6 ปี 30 คน อายุ 9 ปี 30 คน โดยแบ่งเด็กออกเป็น 3 กลุ่ม ให้
กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มทดลอง กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มควบคุม ในกลุ่มทดลองนั้น
จะแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่มย่อยอีก กลุ่มละ 5 คน แต่ละคนในกลุ่มจะถูกกำหนดให้มีบทบาท
ต่างกัน ตามเรื่องที่ได้อ่านเมื่ออ่านแล้วเด็กแต่ละคนจะแสดงบทบาทไปตามบทของตน
ซึ่งอาจเป็นการแสดงทางกาย วาจา หรืออารมณ์ แต่ละกลุ่มจะมีการเปลี่ยนบทบาทกัน
ทุก 5 นาที เด็กจะมีประสบการณ์อย่างน้อย 5 บทบาท ต่าง ๆ กัน ในช่วงการฝึก
ครั้งหนึ่ง ส่วนกลุ่มควบคุมก็จะได้อ่านเรื่องเดียวกันกับกลุ่มที่ทดลองสวมบทบาท แล้ว
จะมีการถามความรู้เกี่ยวกับเนื้อเรื่องนั้นโดยผู้ฝึก การฝึกทั้งหมดใช้เวลา 10 วัน
วันละ 25-35 นาที ซึ่งผลของการวิจัยครั้งนี้พบว่า การฝึกสวมบทบาทมีผลต่อการพัฒนา
เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเห็นได้ชัด

ลิเลียน เอสเธอร์ ดุมองท์ (Lillian Esther Dumont 1979 : 2520-A)
ได้ทำการวิจัยเรื่อง การตรวจสอบภาษาศาสตร์ทางสังคม ในหนังสือเรียนภาษาฝรั่งเศส
และลักษณะภาพยนตร์ที่ใช้สอนภาษาในบริบทเกี่ยวกับวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารระหว่าง
วัฒนธรรม เพื่อศึกษาว่าภาพยนตร์ฝรั่งเศสร่วมสมัยที่แสดงถึงชีวิตประจำวัน และภาษา
ที่ชาวฝรั่งเศสใช้อยู่จริง อาจนำมาประกอบหนังสือเรียนสำหรับนักเรียนที่เริ่มเรียนภาษาได้
ผลการตรวจสอบพบว่า สามารถนำภาพยนตร์มาใช้ประกอบหนังสือเรียนได้ ทำให้นักเรียน
เห็นการใช้ภาษาที่แท้จริง และเพิ่มทักษะการฟังเพื่อการสื่อสาร

วินเซนต์ ชุกูวกา โอซากวี (Vincent Chukwuka Osakwe 1981 : 2056-A 2057-A) โค้ดทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาจริยธรรม : ทักษะการอภิปราย สำหรับประสบการณ์เบื้องต้น โดยใช้รูปแบบพัฒนาการทางจริยธรรมโคลเบอร์ก (สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในไนจีเรีย) การวิจัยครั้งนี้ต้องการเสนอพัฒนาการของหลักสูตรการสอนของครู โดยมีแบบอย่างพัฒนาการของโคลเบอร์ก ซึ่งกล่าวถึงว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเกิดขึ้นทีละขั้นในโครงสร้างทั้ง 6 เป็นลำดับ อันเป็นผลจากปฏิกิริยาสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทุกคนจะผ่านขั้นต่าง ๆ โดยไม่มีใครกระโดดข้ามขั้น แต่ก้าวช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การแก้ปัญหาทางสังคมอย่างสม่ำเสมอเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะเปลี่ยนจริยธรรมขั้นหนึ่งไปยังอีกขั้นหนึ่งในการนี้อาจช่วยได้โดยการชี้แจงอภิปราย ซึ่งต้องมีการนำเรื่องแต่ละเรื่องที่จะช่วยในการพัฒนาของโคลเบอร์กนำไปสู่สถานการณ์ที่ขัดแย้ง สภาพการณ์เช่นนี้ ครูในฐานะผู้นำต้องรู้ทักษะการชี้แจงอันประกอบด้วย

1. ความสามารถที่จะรู้ว่าคำตัดสินนั้นอยู่ในขั้นใด
2. ความสามารถในการกระตุ้นให้ไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น

วิธีการที่ใช้เป็นแบบประเมินผลซึ่ง 1. เตรียมเนื้อหาในหลักสูตร 2. ทดลองกับกลุ่มครู 3. ปรับปรุงผลและนำไปใช้ในที่สุ่ม จุดมุ่งหมายของการทดลองนี้เพื่อประเมินว่าขอบเขตใดในหลักสูตรที่จะช่วยเสริมการสอนข้างตน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินเป็นแบบปรับปรุงของเรสค (Res's Defining Issues Test) ใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรครูที่เข้าร่วมประชุมฝึกอบรม ผลการวิจัยพบว่า ครูสามารถเรียนรู้การตัดสินใจทางจริยธรรมได้มากกว่า 75 เปอร์เซ็นต์

อเล็กซานเดอร์ มินิเตอร์ (Alexander Minitzer 1982 : 4262-A) โค้ดวิจัยถึงการนำความรู้ทางวัฒนธรรมมาประกอบการเรียนการสอน ตลอดจนถึงการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นโดยอาศัยแนวการศึกษาทางชาติพันธุ์วิทยา โดยให้นักเรียนทั้งผิวขาว ผิวดำ และผู้ใหญ่ในแฟรงค์ฟอร์ตตะวันออกของเมืองฟิลาเดลเฟีย รัฐเพนซิลวาเนีย

เข้าร่วมศึกษาในโครงการที่จัดขึ้นด้วยการศึกษาประวัติเป็นมาของประชาชนในชุมชน โดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน รวมทั้งจากเทปบันทึกเสียง เอกสาร และ อุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งนักเรียนจะต้องตั้งคำถามเกี่ยวกับ ความเชื่อ ทศนคติ แนวคิด ในแง่ของเชื้อชาติ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมและศาสนา ซึ่งผลการวิจัยได้อธิบาย ถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของสมาชิกในชุมชน ช่วยให้เกิดความเข้าใจชุมชน และประสานสัมพันธ์วัฒนธรรมของโรงเรียนและวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมให้เข้ากันได้ ด้วยดี

อาเธอร์ คาเนียส แบรดคีย์ (Arthur Daniel Brady 1982 : 4338 -A) ได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติเรื่อง การสอนวัฒนธรรมฝรั่งเศสในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสหรัฐอเมริกาเพื่อสนองโครงการสอนวัฒนธรรมฝรั่งเศสซึ่งสามารถ สอดแทรกเข้าไปในหลักสูตรภาษาฝรั่งเศสของโรงเรียนมัธยมศึกษาของสหรัฐอเมริกา ส่วนใหญ่ได้ เขาได้วิเคราะห์บทเรียนแต่ละบท และอธิบายว่าในแต่ละบทจะมีเนื้อหา สัมพันธ์กับหลักสูตรภาษาฝรั่งเศสทั้งหมดอย่างไร และวิชาอื่น ๆ ก็มีความสำคัญในการ จัดลำดับเนื้อหา เพื่อความสะดวกในการเรียนรู้ความเหมือนและความแตกต่างของ วัฒนธรรมอเมริกันและฝรั่งเศส